

3. Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

De uitdagingen in het landelijke gebied zijn groot. Dat vraagt om een samenhangende aanpak. Deze tekst uit de Begroting 2021 is het afgelopen jaar meer dan onderschreven. Op de valreep van 2021 is in Den Haag het akkoord voor het nieuwe kabinet gesloten. Een duidelijkere onderstreping van deze passage uit de Begroting dan in dit akkoord kan bijna niet gevonden worden. Het nieuwe kabinet zal zeer fors extra gaan investeren in de uitdagingen van stikstof, biodiversiteit en volhoudbare landbouw.

Zeeland is daar klaar voor. De samenhangende beleidslijnen voor natuur en landbouw staan in de vastgestelde omgevingsvisie. De uitwerking staat in het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied. Met het vaststellen van deze beleidsdocumenten geven we richting aan een samenhangende aanpak van landbouw en natuur. Het vormt daarbij een goede basis voor de samenwerking met de partners.

Ook het Nationaal Strategisch Plan voor de Nederlandse invulling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid is in 2021 in ontwerp afgerond. De hoofdlijn van het plan zoals verankerd in het Zeeuwse beleid is ook in dit NSP goed zichtbaar, inzet richting een volhoudbare landbouw. Wel zijn er zorgen over de verhoudingen en de starteisen. Het is de inzet van de provincie dat zoveel mogelijk ondernemers mee kunnen doen en stappen kunnen zetten. Wij zullen ons daarvoor blijven inzetten.

Tegelijkertijd loopt de uitvoering van het "oude" GLB nog door. In 2021 hebben we een fors aantal Zeeuwse projecten kunnen indienen die passen bij volhoudbare landbouw. In 2022 zullen deze worden beschikt.

Onderdeel van de afspraken die we met het Rijk hebben gemaakt in het Programma Natuur is het ophogen van het subsidiepercentage voor het uitvoeren natuurbeheer. Deze subsidie was 75% van de kosten en is nu vanaf 2021 weer verhoogd tot 84%. Dat stelt de natuurbeheerders beter in staat het beheer goed uit te voeren. En met hetzelfde programma is er een kleine €20 mln. beschikbaar gekomen voor extra natuurherstel in en om de natuurgebieden die overbelast zijn door stikstof.

Tegelijkertijd werken we door aan de afronding van het natuurnetwerk. In 2021 hebben we zowel terreinbeheerders als particuliere eigenaren en agrarische ondernemers in staat gesteld nieuwe natuur te realiseren. Deze provinciale opgave is onderdeel van het bredere pakket aan provinciale verantwoordelijkheden die voortvloeien uit het Natuurpact. Ook daar is natuurlijk invulling aan gegeven. Door natuurbescherming via de omgevingsverordening. Door het verlenen van vergunningen handhaving. Door het soorten- en faunabeleid (zomertortel, komst van de wolf ook in Zeeland). Door een plan van aanpak exoten. En door verschillende projecten natuurbeleving.

De inzet voor biodiversiteit heeft een lange termijn doel te komen tot een natuurinclusieve samenleving. Een natuurinclusieve samenleving wil zeggen dat we trachten in alle delen van de samenleving schade aan de natuur te voorkomen en mogelijkheden van de natuur te benutten. De gezamenlijke provincies hebben hiertoe een positionpaper opgesteld. De komende jaren wordt dit gezamenlijk met het Rijk verder opgepakt en uitgewerkt.

Speerpunten

- Versterken inzet voor herstel biodiversiteit o.a. door het uitwerken en verder invullen van het landelijke Programma Natuur;
- Ondersteunen initiatieven die bijdragen aan de transitie naar een volhoudbare of meer natuurinclusieve landbouw en dit zo goed mogelijk koppelen aan de totstandkoming van de nieuwe periode Gemeenschappelijk Landbouwbeleid;
- Uitvoering geven aan de landelijke bossenstrategie en de Zeeuwse bosvisie;
- Eerste stap zetten in het concretiseren van doelen om te komen tot een natuurinclusieve samenleving.

Provinciale beleidskaders

- Natuurvisie Zeeland 2017-2022
- Natuurbeheerplan Zeeland
- Beheerplannen Natura2000
- Nota Natuurbeleving

- Nota toegankelijkheid natuurgebieden (Natuurlijk genieten in Zeeland) 2010
- Beleidsnota Natuurwetgeving
- Omgevingsplan Zeeland
- Omgevingsverordening
- Economische Agenda
- Nota Grondbeleid
- Natuurrapportage Zeeland 2019
- Beheerplannen Natura2000: Yerseke en Kapelse Moer 2018-2024
- Beheerplannen Natura2000: Canisvliet, Groote Gat en Vogelkreek 2017 - 2023
- Beheerplannen Natura2000: Zwin en Kievittepolder 2017-2023

Reguliere taken

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer;
- Subsidieverlening aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert;
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die het Faunabeheerplan opstelt;
- Het (mede)opstellen van Natura 2000 beheerplannen;
- Het opstellen en periodiek evalueren van (uitvoerings)beleid Landelijk Gebied (Landbouw en Natuur);
- Natuurontwikkeling, totstandkoming Natuurwerk Zeeland;
- Vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming;
- Uitvoering van herstel- en instandhoudingsmaatregelen (o.a. PAS) in bestaande Natura 2000 gebieden en het Natuurnetwerk Zeeland;
- Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris;
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering;
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit;
- Rapportage aan de Staatssecretaris, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen.

Doelstelling

Realisatie Natuurnetwerk

Het Natuurnetwerk Zeeland is in 2027 gerealiseerd.

In het Natuurbeheerplan zijn de grenzen van het Natuurnetwerk vastgesteld. Per 1-1- 2021 is de nog te realiseren restantopgave verwerving en inrichting nieuwe natuur 725 hectare. Dat vraagt gemiddeld per jaar een realisatie van circa 100 ha.

■ Stand van zaken

Het streven is dat in 2027 het natuurnetwerk gerealiseerd is. Daartoe wordt een versnelling ingezet maar het zal een uitdaging blijven om op basis van vrijwilligheid het natuurnetwerk

tijdig gerealiseerd te hebben. Op 1 januari 2022 is nog een restopgave van 650 hectare te realiseren. Dit vraagt een jaarlijkse realisatie van ruim 100 hectare. Ook met de ingezette versnelling is het zeer de vraag of dit te realiseren is. Dit wordt veroorzaakt doordat de laatste hectares in het algemeen de minder makkelijk te verweven hectares.

Acties

Blijven toepassen algemene uitgangspunten onder andere verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.

Voortgang/Resultaat

De verwerving en inrichting van natuurgronden heeft plaatsgevonden overeenkomstig de algemene uitgangspunten bij realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland zoals deze zijn verwoord in de Omgevingsvisie en het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied. De realisatie van het Natuurnetwerk Zeeland vindt plaats in samenwerking met terrein beherende organisaties, mede overheden en particuliere grondeigenaren. Het kavelruilbureau vormt daarbij een belangrijke schakel in de keten.

Continuering inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland

Voortgang/Resultaat

Zowel voor natuurontwikkeling als voor andere doelen, zoals landbouw (structuurverbetering), verkeersveiligheid, infrastructuur, wateropgaven (KWR/WB21) is het kavelruilbureau en de grondbank ingezet. Door ruilingen is een aantal ha voor de natuurontwikkelingsopgave beschikbaar gekomen. Zie ook de paragraaf grondbeleid.

Inzet Zeeuws Particulier Grondbezit en betrekken bij het realiseren van het Natuurnetwerk Zeeland

Voortgang/Resultaat

De ZPG heeft verschillende gesprekken gevoerd met particuliere grondeigenaren gericht op de toekomstige ontwikkelingen en mogelijke verbindingen aan provinciale doelen. Dat heeft verschillende kansen voor concrete projecten opgeleverd die volgend jaar nader verkend en uitgewerkt zullen worden.

Versnelling van realisatie van de resterende natuurontwikkelingsopgave door middel van aanbod en kansen die zich voordoen

Voortgang/Resultaat

In 2021 is de restantopgave, zoals opgenomen in het Natuurbeheerplan, gedaald van 725 ha natuur naar 650 ha natuur (per 31-12-2021).

Zoeken naar mee koppelkansen met andere opgaven uit oogpunt realisatie Natuurnetwerk Zeeland

Voortgang/Resultaat

Bij koppelkansen met andere programma's die zich voordoen zullen we de begrenzing van het natuurnetwerk aanpassen. Om te zorgen voor een versnelling in de realisatie van de natuuropgave zullen deze percelen direct worden toegevoegd aan het Natuurnetwerk zonder elders een gelijk aantal hectares te ontgrenzen op kaart. De toe te voegen percelen moeten daarbij voldoen aan de uitgangspunten van de Natuurvisie, hetgeen inhoudt dat de percelen ecologisch minstens even interessant zijn en aansluiten aan reeds bestaande natuur. In plaats van ontgrenzen wordt de stand van de restant opgave bijgehouden en worden de nieuwe hectares hiervan afgetrokken tot de teller op 0 staat. Op dat moment vervalt de restopgave op de kaart. Er is dus geen sprake van een grotere ambitie qua hectares, maar een andere procedure om te versnellen in uitvoeringstempo.

Doelstelling

Natuurbeheer en natuurbescherming

Het beheer van natuur en landschap wordt gefaciliteerd, door eigenaren en beheerders van natuur- en beheergebieden de mogelijkheid te bieden gebruik te maken van het Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL).

Het gaat hierbij om natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, faunabeheer, exotenbestrijding en monitoring. De subsidie is een tegemoetkoming in de kosten die eigenaren en beheerders van natuur- en beheergebieden moeten maken om hun gebieden te ontwikkelen en/of in stand te kunnen houden. Ook de kosten voor het bestrijden van exoten en het verlenen van een tegemoetkomingen bij wildschade valt onder dit onderdeel.

■ **Stand van zaken**

Het grootste deel van het Natuurnetwerk Zeeland wordt beheerd door terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren. Het natuurbeheer is ook in 2021 uitgevoerd conform de landelijke systematiek van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). De SVNL is de provinciale subsidieverordening voor de subsidiëring van beheer en monitoring van natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland en van het agrarisch natuurbeheer. Deze subsidie dekt, met terugwerkende kracht vanaf 2021, 84% van de gemiddelde beheerkosten. Bij de subsidieverlening SNL worden zesjarige afspraken met de beheerders gemaakt. In deze afspraken worden ook de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten meegenomen. Met de gecertificeerde beheerders zijn tevens de jaarlijkse gesprekken gevoerd. In het monitoringplan is opgenomen wat er aan monitoring gedaan moet worden en door wie dit moet worden uitgevoerd. Over monitoring en evaluatie vindt regelmatig overleg plaats met de terreinbeheerders. In oktober vinden er jaargesprekken plaats met de beheerders. Daarbij bespreken we de voortgang van het beheer aan de hand van drie standaard agendapunten:

1. Is het beheer in het afgelopen jaar volgens de beschikking uitgevoerd of is er afgeweken van de beschikking;
2. Welke ontwikkelingen zijn voorzien voor het volgende subsidiejaar;
3. Welke kwaliteitsbeoordelingen zijn uitgevoerd en wat zijn de uitkomsten.

Acties

Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Wet ruimtelijke ordening (Natuurnetwerk Zeeland) en de keuzes in de beleidsnota Natuurwetgeving

■ **Voortgang/Resultaat**

De Wet natuurbescherming waarborgt de bescherming van gebieden, diersoorten, plantensoorten en bossen. Dit betreft een continue proces waarbij de taken en bevoegdheden van de Provincie op het gebied van natuurwetgeving worden uitgevoerd.

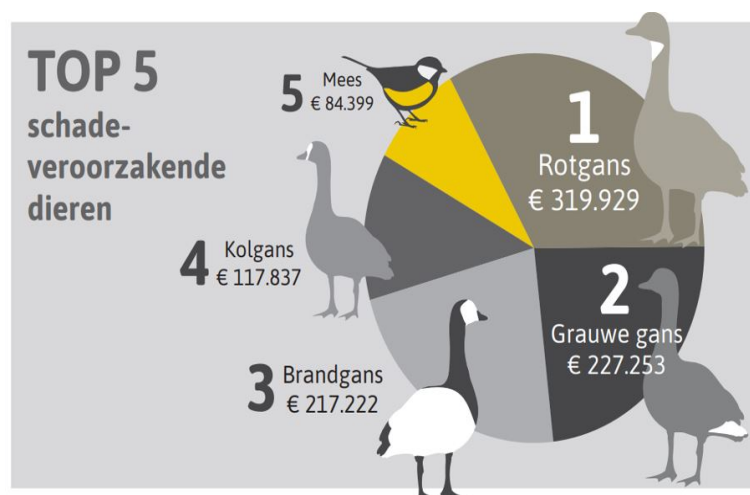
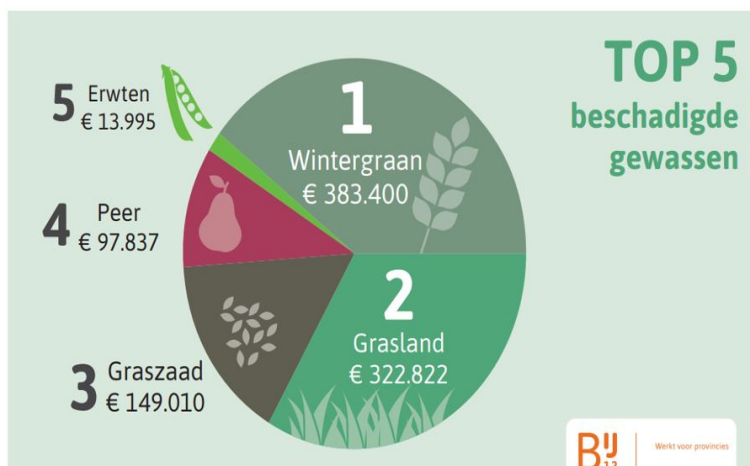
Bestrijding van schadeveroorzakende soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

■ **Voortgang/Resultaat**

Bestrijding van schadeveroorzakende dieren verloopt nagenoeg volledig via de Faunabeheereenheid Zeeland (FBE). Zij beschikken over ontheffingen en registeren het gebruik ervan. Voor een overzicht van de beschikbare ontheffingen en de bemachtigde dieren

verwijzen wij u naar de website van de FBE Zeeland:
<https://www.faunabeheereenheid.nl/zeeland/PUBLICATIES>

De schadevergoedingen lopen via BIJ12 die voor alle provincies de schadeverzoeken afhandelt. De rapportages van BIJ12 lopen, vanwege het afwijkend schaderitme, niet gelijk met het kalenderjaar. Over het laatste rapportagejaar (1 november - 31 oktober 2020) is in totaal € 998.914 uitgekeerd. De top van schadeveroorzakende diersoorten en schade ondervindende gewassen is al in onderstaande afbeeldingen:

De prognoses van BIJ12 wijzen uit dat de schadevergoedingen de komende jaren gaan stijgen.

Evalueren ganzenopvangbeleid

■ Voortgang/Resultaat

In 2021 is een start gemaakt met de evaluatie van het ganzen- en schadetegemoetkomingsbeleid. Schadecijfers en tellingen zijn opgevraagd en geanalyseerd. Daarnaast zijn er interviews gehouden met stakeholders. In de eerste helft van 2022 zal de eindrapportage verschijnen.

Het verlenen van subsidie voor een extra vergoeding aan natuurbeheerders voor het houden van toezicht op natuurterreinen middels het subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is de toezichtsbijdrage ingevoerd voor de natuurgebieden die opengesteld en beleefbaar zijn. Uit de 'pilot toezicht in natuurgebieden' is gebleken dat de toezichtsbijdrage ook nodig is voor gebieden onder de SNL die zijn afgesloten (dit betreft in de pilot categorie 3). In de beleidsregels van het Natuurbeheerplan stellen GS nadere regels hierover vast. Vanaf 2022 kunnen beheerders bij nieuwe aanvragen de toezichtsbijdrage voor afgesloten gebieden aanvragen.

Het verlenen van subsidie voor functieverandering en inrichting van nieuwe natuur en herstel van bestaande natuur op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap met SKNL of nog nieuw te ontwikkelen instrumentarium.

■ **Voortgang/Resultaat**

Afgelopen jaar is er voor bijna 5 miljoen euro aan SKNL-subsidie verstrekt. Een mooie stap richting de afronding van het Natuurnetwerk Zeeland. Ruim 76 ha landbouwgrond zal worden omgevormd (en ingericht) naar natuur.

Monitoring van natuurgebieden conform landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan

■ **Voortgang/Resultaat**

Monitoring wordt zo veel mogelijk uitgevoerd volgens planning. Met diverse terreinbeheerders is gekeken hoe er zo goed mogelijk gemonitord worden zonder dat er gaten vallen en alles financieel gedekt wordt. Voor de evaluatie van Natura 2000-gebieden wordt zo veel mogelijk data verzameld in 2021 voor de Manteling van Walcheren. In een tweetal andere Natura 2000-gebieden (Groote gat en Yerseke- en Kapelse Moer) is in opdracht van de Provincie gewerkt aan een nieuwe vegetatie- en habitattypen kartering die komen in de loop van 2022 beschikbaar.

Op praktischschaal toepassen van een pilot voor tenminste drie innovatieve projecten om wildschade aan gewassen te voorkomen zoals afgesproken bij de totstandkoming van de beleidsnota Natuurwetgeving

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 zijn 2 innovatieve methoden voor wildschadepreventie toegepast om schapen te beschermen tegen wolvenpredatie. Dit loopt nog door in 2022 waar dit naar verwachting nog een vervolg zal krijgen. Ook zijn middelen gereserveerd om bij de aanpassing van de weg over de Philipsdam aanrijdingen met overstekende reeën te voorkomen.

Provinciale aanpak invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer opstellen, en het uitvoeren van tenminste twee bestrijdingsacties.

■ **Voortgang/Resultaat**

GS hebben een Plan van aanpak exoten vastgesteld. Hierin is aangegeven welke maatregelen de provincie de komende jaren gaat ondernemen ter bestrijding van exotische plant- en diersoorten.

Verder is subsidie verleend voor de aanpak van watercrassula en zijn beginnende besmettingen van deze soort in Zeeuws Vlaanderen geschoond. Ook is actief gehandeld inzake het opsporen en verwijderen van Rosse stekelstaarten.

Uitvoeren onderzoek naar verwilderde katten

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is gestart met een onderzoek naar de impact van katten op beschermde vogels op Neeltje Jans. In het voorjaar van 2022 wordt dit onderzoek afgerond. Een werkgroep, met daarin terrein beherende organisaties, dierenorganisaties en provinciale ambtenaren, zal medio 2022 de uitkomsten daarvan verwerken in een plan van aanpak.

Uitwerken van de uitkomsten van de Passende Beoordelingen voor het snijden en rapen van zeegroenten en schelpdieren, evenementen vliegbewegingen zoals afgesproken bij de totstandkoming van de beleidsnota Natuurwetgeving.

■ **Voortgang/Resultaat**

In het afgelopen jaar zijn de uitkomsten van de passende beoordeling voor het snijden van zeegroenten besproken met de stakeholders. Dit heeft meer tijd gevraagd dan vooraf ingeschat en is nog niet afgerond. De gesprekken met de stakeholders over het rapen van schelpdieren en evenementen en vliegbewegingen zullen in 2022 opgepakt worden. Nadat de gesprekken met de stakeholders zijn afgerond kan pas nieuw beleid worden geformuleerd.

Vergoeden en aansturen van agrarisch natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur en daardoor een substantiële bijdrage te leveren aan de biodiversiteit en het landschap buiten de natuurgebieden.

■ **Voortgang/Resultaat**

De subsidie voor het agrarisch natuurbeheer aan Poldernatuur Zeeland is herbeschikt waardoor de uitvoeringsperiode is verlengd tot aan de start van de nieuwe GLB-periode. Daarnaast is het subsidiebedrag met ingang van beheerjaar 2021 uitgebreid met €60.000 voor een kwaliteitsimpuls van het agrarisch natuurbeheer in Zeeland. Het collectief heeft dit budget besteed aan het beheer van de op landbouwgrond aangelegde keverbanken evenals het voortzetten van het beheer van hagen in het landelijk gebied van Walcheren.

Vergoeden en aansturen van natuurbeheer op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap middels de kaders uit het Natuurbeheerplan

■ **Voortgang/Resultaat**

Eigenaren van natuurgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland kunnen, ter vergoeding van de kosten van natuur- en landschapsbeheer, subsidie aanvragen bij de Provincie Zeeland. De provincie verstrekt de subsidies natuur- en landschapsbeheer op grond van het Subsidiestelsel natuur en landschap (SNL). Met alle beheerders zijn de jaarlijkse gesprekken gevoerd. Alle verplichtingen voor beheer op grond van de SVNL zijn nagekomen en beheerders hebben bericht gekregen dat het jaarlijkse voorschot uitbetaald gaat worden, verhoogd met een opslag voor loon- en prijsontwikkeling (indexering).

Zorgdragen voor het opstellen van Natura 2000 beheerplannen; vaststellen van de laatste beheerplannen Manteling van Walcheren en Kop van Schouwen; starten met het actualiseren van de overige beheerplannen in relatie tot de stikstofproblematiek

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is een start gemaakt met de ecologische evaluaties voor de Kop van Schouwen en de manteling van Walcheren. Deze ecologische evaluaties zullen de basis gaan vormen voor de beheerplannen voor deze beide gebieden die in 2022 vastgesteld moeten gaan worden. In 2022 zal ook gestart worden met de evaluatie van de beheerplannen van de andere gebieden die in 2023 aflopen.

Doelstelling

Natuurherstel

Herstelmaatregelen worden uitgevoerd in bestaande natuurgebieden waar een extra kwaliteitsimpuls noodzakelijk is voor het behalen van noodzakelijke natuurdoelen zoals natuur2000.

■ **Stand van zaken**

Het is noodzakelijk dat de natuur herstelt om op termijn de instandhoudingsdoelstellingen voor de natuur te behalen. De voortgang van natuurherstelmaatregelen is hiervoor van groot belang. Voor de aansturing en/of de uitvoering hiervan zijn de provincies en de terreinbeherende organisaties verantwoordelijk. Deze herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

Acties

Uitvoeren van tenminste één nazorgproject in of nabij Natura2000-gebieden

■ **Voortgang/Resultaat**

Zgn. nazorg is gecontinueerd in de Margarethapolder bij Terneuzen. Tevens is subsidie verleend voor enkele maatregelen bij de inlaag Hoofdplaat (2.2 ha).

Uitvoeren van tenminste vijf projecten gericht op herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura2000-gebieden met als doel het effect van de uitstoot van stikstof te verminderen en de natuur te behouden en te versterken

■ **Voortgang/Resultaat**

Herstelmaatregelen worden uitgevoerd in bestaande natuurgebieden waar een extra kwaliteitsimpuls noodzakelijk is voor het behalen van noodzakelijke natuurdoelen zoals natuur2000. Een aantal herstelmaatregelen binnen het Natuurnetwerk Zeeland waren in 2021 het verwijderen van Amerikaanse vogelkers in diverse gebieden, het aanvullend maaien en afvoeren van diverse terreinen, het ontsnipperen van natuurterreinen d.m.v. veetunnels, het rooien van bomen en struiken in duinvalleien en het plaggen van duinvalleien.

Doelstelling

Natuurbeleving, verbreding en verbinding

Natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken;
Zoeken van verbindingen tussen mens en natuur en het toewerken naar een natuur-inclusieve samenleving.

■ **Stand van zaken**

Natuur en landschap, en dan met name de bekendheid en beleefbaarheid, zijn in 2021 uitgebreid onder de aandacht gebracht van bewoners en bezoekers van Zeeland. Verschillende publiekscampagnes en goed ontsloten informatie op een centraal punt in een aansprekende boodschap en met een eenduidige uitstraling zijn daarbij speerpunt geweest. In de verschillende actiepunten staat dit verder toegelicht. Ook de komende jaren zal dit voortgezet worden waarbij informatie actueel en aansprekend gehouden zal worden.

Het toewerken naar een natuurinclusieve samenleving heeft vooral op landelijk niveau plaatsgevonden. Samen met andere organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en De Landschappen en de collega provincies, vertegenwoordigd in het IPO is een Handvest natuurinclusief (<https://www.ipo.nl/media/rjpl4oyp/handvest-agenda-natuurinclusief.pdf>) opgesteld. Ook is er tijdens een Diner Pensant op bestuursniveau verbinding gelegd met tal van maatschappelijke organisaties en belangengroeperingen. De opbrengst van dit Diner

Pensant en eerdergenoemde handvest moeten medio 2022 leiden tot een Agenda natuurinclusief.

Acties

Continueren van de 90% toegankelijkheid/beleefbaarheid van de natuurgebieden

■ **Voortgang/Resultaat**

In het provinciaal beleid is Natuurbeleving als speerpunt opgenomen. Een ruime toegankelijkheid van natuurgebieden is daarbij uitgangspunt. De doelstelling van 90% toegankelijkheid wordt daarbij ruim gehaald.

De bestaande 2100 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd

■ **Voortgang/Resultaat**

In Zeeland ligt er ca. 2700 km wandelnetwerk. Juist in het Coronatijdperk wordt er ruim gebruik gemaakt van dit netwerk. Wandelen in de eigen omgeving is enorm in populariteit gestegen. Ongeveer 235 agrariërs hebben een boerenlandcontract. Het beheer van het wandelnetwerk wordt met ca. 200 vrijwilligers uitgevoerd. Meer gedetailleerde informatie is te vinden in het jaarverslag van Stichting Landschapsbeheer Zeeland, die het beheer verzorgt.

Gezamenlijk met partners en de Zeeuwse Natuur tot uitvoering brengen van een gezamenlijk plan gericht op activiteiten die zorgen dat natuurgebieden kunnen worden beleefd, natuureducatie, natuurvoorlichting en –promotie

■ **Voortgang/Resultaat**

De Provincie heeft samen met de partners van het samenwerkingsverband "De Zeeuwse Natuur" invulling gegeven aan acties uit de Brandingsstrategie. Er zijn publiekscampagnes opgezet om bewoners en bezoekers van Zeeland optimaal te laten genieten van het moois wat de Zeeuwse natuur te bieden heeft. Vooral nu, met Corona, de mogelijkheden voor buitenlandse reizen minder waren, bleek de behoefte om in eigen land en de eigen leefomgeving te recreëren groot. Het totaal aan bezoekmogelijkheden van de Zeeuwse natuur is ontsloten via de website www.natuurinzeeland.nl.

Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven op het vlak van natuur en landschap en het betrekken van vrijwilligers bij de natuur

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is subsidie verleent aan diverse organisaties, waaronder het Nationaal Park Oosterschelde (NPO) in het kader van het terugdringen van zwerfafval in onze provincie. Zo heeft het NPO in samenwerking met natuur- en milieueducatiecentrum De Bevelanden doe-tassen ontwikkeld met daarin materialen om zwerfafval op te ruimen en te leren over van nature voorkomende planten en dieren in en rond de Oosterschelde en zaken die niet in de natuur thuishoren. Op een laagdrempelige manier worden inwoners en bezoekers van Zeeland benaderd en gestimuleerd om bij te dragen aan een betere leefomgeving.

Verder wordt sinds 2021 via de ondersteuning van het Actieplan groene vrijwilligers ingezet op het betrekken van vrijwilligers bij onderhoud, bescherming, monitoring en beleving van natuur en landschap in Zeeland.

Het totaal aan voorzieningen, activiteiten, bezienswaardigheden en programma's op het gebied van natuurbeleving is op één plaats vindbaar en duidelijke en overzichtelijk ontsloten

■ **Voortgang/Resultaat**

Als onderdeel van de overkoepelende website Zeeland Visit (zeeland.com) voor promotie en marketing van Zeeland, is www.natuurinzeeland.nl opgenomen. Hier is op een centrale plek informatie van de betrokken natuurorganisaties te vinden over natuurgebieden en activiteiten en bezienswaardigheden in relatie tot natuurbeleving in Zeeland. Verder wordt via de social media kanalen (websites, facebook, twitter etc.) van de afzonderlijke natuurorganisaties aandacht besteed aan natuurbeleving.

In de praktijk brengen in samenwerking met natuurorganisaties en toeristisch-recreatieve organisaties van de in 2019 ontwikkelde branding strategie

■ **Voortgang/Resultaat**

Met de natuur- en toeristisch recreatieve organisaties is uitwerking gegeven aan de brandingstrategie. In 2021 zijn onder andere twee promotiecampagnes ontwikkeld. De "Altijd Open" campagne en de "Ommetjes campagne". Hiermee worden gebieden voor het voetlicht gebracht die zowel bij onze eigen inwoners als bezoekers van Zeeland nog minder bekend zijn. Achterliggende gedachte hierbij is druk op de kustgebieden en populaire natuurgebieden niet verder op te laten lopen.

In of bij ten minste twee natuurgebieden extra (recreatieve) voorzieningen aanbrengen om de beleving van de natuur te vergroten

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is in het kader van drie projecten in natuurgebieden subsidie verleent door GS ter vergroting van de natuurbeleving. Het gaat om het 'Beleefpad Oranjezon' in natuurgebied Oranjezon op Walcheren, project De Banjaard aan het Banjaardstrand op Noord Beveland en voor de realisatie van een entree-, informatie- en beleefpunt bij de boerderij van Natuurmonumenten aan de Zwaakse Weel in de Zak van Zuid-Beveland.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde bij de uitvoering van het projectplan voor de doorontwikkeling van het Park

■ **Voortgang/Resultaat**

Het NPO heeft in 2021 een concept ambitiesdocument opgesteld. Bespreking van dit plan in het Algemeen bestuur zal begin 2022 plaatsvinden waarna definitieve vaststelling kan plaatsvinden.

Opstellen van een bidbook ter verkrijging van de UNESCO Geopark status en de meerwaarde te onderzoeken

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 is gewerkt aan de opstelling van een bidbook ter verkrijging van de UNESCO Geopark status voor het partnernetwerk in de Scheldedelta. De UNESCO beoordelingscommissie heeft hier positief op gereageerd en suggesties voor vervolmaking van dit bidbook gegeven. Het unieke karakter van de Scheldedelta en de integratie van actuele maatschappelijke thema's wordt door UNESCO als voorbeeld van het optimaal positioneren van het keurmerk gezien. Reden om het bidbook op onderdelen nog completer te maken en te sturen op vaststelling medio 2022.

Opstellen Zeeuws actieplan voor de groene vrijwilligers

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 hebben GS voor het eerst het Actieplan Groene vrijwilligers ondersteunt als diepte-investering op dit onderwerp in de samenwerking tussen organisaties in Zeeland die met groene vrijwilligers werken. Onderzocht is/wordt hoe vrijwilligers beter ondersteund kunnen worden (denk aan educatie/ARBO etc.), hoe het huidige vrijwilligersbestand kan worden behouden en hoe een potentieel aan nieuwe vrijwilligers(groepen) kan worden aangeboord. Vanaf 2023 worden de uitgangspunten van het Actieplan geïncorporeerd binnen het meerjarenplan van het samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur.

Uitvoeren pilot proactieve soortenbescherming in Nieuwdorp, waarbij aandacht is voor natuurinclusief bouwen

■ **Voortgang/Resultaat**

In de pilot proactieve soortenbescherming Nieuwdorp is een soortenmanagementplan voor (een deel van) de kern Nieuwdorp opgesteld. In vervolg hierop is gewerkt aan een gebiedsontheffing en stimuleringsmaatregelen in en om gebouwen. De laatst genoemden zijn nog in uitvoering en afronding daarvan is in 2022 voorzien.

Verlenen van subsidie aan tenminste twee soortgerichte projecten ter ondersteuning van kwetsbare en bedreigde dier- en plantensoorten

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2021 hebben we onder andere subsidie verleend aan soortgerichte projecten voor de zomertortel, kamsalamander, bijen en hommels en kustbroedvogels.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw.

Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het POP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron.

■ **Stand van zaken**

Op de eerste plaats wordt samen met de relevante sectoren geïnvesteerd in het verder vormgeven van beleidsdoelen en beleidskader op provinciaal niveau en in afstemming met Rijksbeleid en nieuwe EU GLB. Daarnaast werken we op de tweede plaats, denken en doen combinerend, aan een groot aantal concrete projecten die onder andere in het kader van POP3 gehonoreerd zijn en worden voorbereidingen voor nieuwe openstellingen getroffen, samen met de sector. Bij de afzonderlijke acties worden voorbeelden van deze projecten aangegeven.

Acties

Kaderstelling niet grondgebonden landbouw (intensieve veehouderij, glastuinbouw) in het Omgevingsplan.

■ **Voortgang/Resultaat**

kaders zijn opgesteld in Omgevingsvisie

Ondersteunen van minimaal één initiatief dat zich richt op de doelstelling voor de biologische sector

■ **Voortgang/Resultaat**

binnen de openstelling POP 3 samenwerking voor Innovatie zijn twee projecten ingediend ten behoeve van de biologische sector, meer specifiek in de fruitteelt en ten behoeve van onderzoek naar afzet en mechanisatie. Dit zijn ook onderwerpen die naar voren gekomen zijn in diverse gesprekken die ambtelijk en bestuurlijk met de biologische sector gevoerd zijn.

Ondersteunen van minimaal één initiatief dat zich richt op het werken met belonen voor maatschappelijke prestaties middels KPI's in de landbouw

■ **Voortgang/Resultaat**

Het werken met belonen voor maatschappelijke prestaties middels KPI's in de landbouw is een onderwerp waar zowel landelijk als provinciaal de afgelopen twee jaar veel aandacht voor is geweest. Binnen het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta (waarin we samenwerken met de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant) en de broedplaats volhoudbare landbouw die daarbinnen valt hebben we in 2021 samen met Boerenverstand een start gemaakt met de ontwikkeling van een eerste concept beloningsregeling voor de akkerbouw door middel van KPI's, de zogeheten Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw in de Zuidwestelijke Delta. Hiervoor hebben we een klankbordgroep opgericht met belangrijke stakeholders in het gebied en hebben we data opgehaald bij 30 agrariërs, die tevens meedenken over deze beloningsregeling. De ambitie is om in 2022 dit proces voort te zetten om tot een werkbaar beloningssystematiek te komen.

Ondersteunen van tenminste 2 initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen zoetwaterbeheer en beschikbaarheid

■ **Voortgang/Resultaat**

vanuit het Deltaplan Zoet Water zijn er meerdere initiatieven in uitvoering genomen. Provinciale Staten zijn hierover in een brief van 19-10-2021 geïnformeerd. Een paar projecten:

- effluent Coroos beschikbaar stellen voor de landbouw
- Boeren meten Water op Noord Beveland
- Broedplaats Zoet Water Schouwen Duiveland
- verkenning optimalisatie benutting landbouwwaterleiding

Ondersteunen van tenminste 2 initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van de functionele agrobiodiversiteit

■ **Voortgang/Resultaat**

Naast de reguliere activiteiten binnen het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer is er ook specifiek gewerkt aan dit onderwerp middels de Pilot Akkerbelt in het GLB en de projecten rondom strokenteelt van oa Rusthoeve en Zeeuws Landschap

Ondersteunen van tenminste 5 initiatieven ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

■ **Voortgang/Resultaat**

In 2020 konden geen nieuwe openstellingen worden gedaan. POP3 is eind 2020 verlengd met een periode van 2 jaar (2021, 2022) onder de naam POP3+. In 2021 zijn vervolgens nieuwe POP-openstellingen mogelijk gemaakt. Hiertoe zijn 10 innovatieve samenwerkingsprojecten ingediend. Deze worden thans beoordeeld op rechtmatigheid. Verder zijn in het kader van POP3 nog tal van investeringen, projecten op het gebied van kennisoverdracht, alsmede innovatieprojecten, uit voorgaande jaren volop in uitvoering.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

Voortgang/Resultaat

Het versterken van de positie van de boer in de keten en daarmee het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen is een tevens een ambitie binnen het Uitvoeringsprogramma landelijk gebied, landbouw en natuur. Om dit te bereiken ondersteunen we diverse initiatieven gericht op een (lokale) ketenaanpak, ook wel de korte keten genoemd. Zo hebben we in 2021 een subsidie verleend via Zeeland in Stroomversnelling aan het haalbaarheidsonderzoek van Organicz naar de mogelijkheden voor de productie van duurzame graszoden via indoor teelt. Tevens draagt het eerdergenoemde demonstratieproject voor een Zeeuwse quinoa keten ook bij aan deze ambitie. Bovendien hebben we aan FoodDelta Zeeland een subsidie verleend voor de organisatie van twee ketenpilots in Zeeland, waaronder één met de lokale groothandel.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

Voortgang/Resultaat

Naast uitvoering van lopende projecten als Carbon Farming en de PPS betere Stal Betere mest is erin 2021 ook een pilot voor de toepassing van Bokashi als meststof in gang gezet en wordt thans een project voorbereid rondom Co2 opslag en akkerbouwgewassen in het kader van het Groen Herstelfonds,

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op eiwittransitie

Voortgang/Resultaat

De eiwittransitie, de transitie van het gebruik van dierlijke eiwitten naar plantaardige eiwitten en aquatische eiwitten is een belangrijke ontwikkeling in de transitie naar een volhoudbare landbouw en tevens van groot belang voor de zelfvoorzieningsgraad van onze provincie. In 2021 hebben we verschillende initiatieven ondersteund die hier aan bijdragen. Zo hebben we een opdracht verleend aan FoodDelta Zeeland om vanuit hun eerder opgestelde Innovatieprogramma Zeeland Protein Delta een inventarisatie te doen naar nieuwe kansrijke projecten binnen de eiwittransitie. Tevens hebben we via Zeeland in Stroomversnelling een demonstratieproject ondersteund voor het organiseren van een Zeeuwse quinoa keten. Daarnaast zetten we ons op interprovinciaal niveau in om meer projecten te realiseren op dit beleidsthema via de bestaande overlegstructuren

Verbeteren agrarische structuur, tenminste 500 ha kavelruilen, conform POP aanvraag

Voortgang/Resultaat

zie voor de nadere uitwerking de paragraaf grondbeleid

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2019	2020	2027
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	17.370	17.810	nvt

Living Planet Index *	6,4%	7,5%	nvt
-----------------------	------	------	-----

* In 2019 is de Living Planet Index (LPI-index) op provinciaal niveau van CBS beschikbaar gekomen. De biodiversiteit is tov 1990 met 7,5% toegenomen. De LPI is echter een algemene index en er zijn grote verschillen binnen soortgroepen en tussen gebieden. Hiertoe komt elke 3 jaar een aparte rapportage voor naar PS om meer op detail te informeren.

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2020	Streefwaarde 2021	Stand 2021	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistracten	200	200	100	200
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur <i>De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).</i>	725	650 (31-12-2021)	650 (31-12-2021)	0 (omvang is dan 5713 ha)
Natuurbescherming	Via de VRPZ geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen	100%	100%	100%	100%
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden	5	5	5	7
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke beleefbare nieuwe natuur	>90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	17.810	17.954	17.954	18.604

Wat mag het kosten

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Begroting 2021	Wijzigingen C2021	Begroting 2021 NW	Rekening 2021	Restant
Lasten					
030101-Realisatie natuurnetwerk	3.579	5.939	9.518	9.716	198
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	15.103	-1.228	13.875	13.039	-836
030103-Natuurherstel	3.952	-320	3.632	2.937	-695
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.229	-210	3.019	2.874	-145
030106-Een volhoudbare landbouw	2.151	-1.924	228	174	-54
039999 Ambtelijke inzet	3.229	18	3.247	3.193	-54
Totaal Lasten	31.243	2.275	33.519	31.933	-1.585
Baten					
030101-Realisatie natuurnetwerk	1.026	118	1.144	2.352	1.208
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	228	1.050	1.278	249	-1.029
030103-Natuurherstel	0	0	0	492	492
Totaal Baten	1.254	1.168	2.422	3.092	671
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-29.990	-1.107	-31.097	-28.841	2.256
Onttrekkingen					
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	-3.147	-5.522	-8.668	-8.419	249
Toevoegingen					
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	0	7.412	7.412	7.552	140
Mutaties reserves	3.147	-1.890	1.257	868	-389
Resultaat na bestemming	-26.843	-2.997	-29.840	-27.973	1.867